

ПОРТФОЛІО ДИСЦИПЛІНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ВИМОГ ДО КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Модель викладання дисципліни, зокрема й економічної, у найбільш узагальненому вигляді можна представити трьома стадіями: переднавчання, навчання та постнавчання¹. Кожна з цих стадій характеризується конкретною діяльністю викладача, зокрема, щодо забезпечення об'єктивності, прозорості, відкритості, системності, систематичності, а також ефективності контролю та оцінювання навчальних досягнень студентів.

Для дисциплін, стратегічна мета яких полягає у формуванні практичної компетентності студентів, гарантувати реалізацію основних педагогічних вимог до контролю та оцінювання, враховуючи наш досвід з 2004 року, здатна методика процесуального оцінювання. Саме контроль та оцінювання поточних досягнень студентів в умовах навчальних ситуацій дозволяє отримати адекватну оцінку рівнів сформованості пізнавальних здібностей, потенціалу і напрямків розвитку особистості.

Враховуючи напрацьований досвід, модель викладання дисципліни можна представити на основі наступних основних компонентів.

На стадії *переднавчання* викладач визначає короткострокові та довгострокові цілі навчання, а також обирає стратегію викладання дисципліни, в тому числі методику контролю та оцінювання навчальних досягнень. При формулюванні цілей навчання важливо чітко визначити, що викладач очікує та має намір отримати від навчання? Як це співвідноситься із загальними цілями навчання у межах конкретної дисципліни, спеціальності тощо? Наскільки дані цілі відповідають цінностям викладача, а їх досягнення є для нього важливим?

Після визначення цілей навчання необхідно обрати таку стратегію викладання, яка б гарантувала їх досягнення. Обрані методи, прийоми та засоби навчання, а також відповідні методичні і дидактичні матеріали мають стимулювати студентів до більш

¹ *Ги Лефрансуа*. Прикладная педагогическая психология. — СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2003. — 416 с. — (Проект «Главный учебник»). — С. 27.

ефективного навчання. На цій стадії від викладача вимагаються знання не тільки стратегій, але й навичок щодо їх впровадження у практику викладання. При цьому слід чітко уявляти міру готовності студентів до розробленої методики викладання: їх попередні знання, уміння і навички, та відповідну мотивацію.

Особливе місце у розробці стратегії викладання дисципліни займає планування контролю та оцінювання результатів навчання студентів. План оцінки має містити відповіді на такі питання: яким чином буде визначатися ступінь досягнення цілей навчання? за допомогою яких процедур буде оцінюватися процес викладання та зміни, що відбуваються із студентами? як вплинуть на подальшу викладацьку практику результати оцінки? І саме методика процесуального оцінювання дає найповніші відповіді на ці ключові питання.

Процесуальне оцінювання здійснюється на основі портфоліо дисципліни, яке містить конкретні приклади досягнень студентів (усі види робіт з курсу) за весь період навчання (наприклад, семестр). При чому в ньому можуть бути не тільки ті завдання, які вже отримали оцінки, але й роботи в стані розробок. Зміст портфоліо відображається у Kartі самостійної роботи студента з дисципліни: перелік обов'язкових і вибіркового завдань різних рівнів, розподіл балів за відповідними видами робіт та строки виконання і представлення результатів викладачу. Крім того, доцільно у Kartі самостійної роботи представити критерії оцінювання навчальних завдань і залишати їх незмінними протягом всього часу вивчення дисципліни.

Друга стадія — *навчання* — полягає у впровадженні розроблених стратегій навчання у практику викладання дисципліни. На формування стратегії навчання дуже суттєво впливають моделі викладачів та студентів, наприклад: якщо викладач розглядає навчання як процес набуття і нагромадження нових знань, буде застосована стратегія репродуктивного навчання, а якщо навчання розглядається як процес участі у навчанні студентів, то буде застосована стратегія співпраці. На наше переконання, з метою забезпечення ефективного навчання необхідним є розумне поєднання традиційної та інноваційної стратегії навчання, що у підсумку буде сприяти не тільки створенню певного обсягу нових знань, але й розвитку здібностей їх застосування на практиці.

Детальна інформація щодо результативності застосування методів, прийомів і засобів навчання міститься у портфоліо дисципліни, зміст якого поступово розширюється. Для викладача порт-

фолію — не тільки інструмент контролю та оцінювання поточної успішності. Це безперервний зворотний зв'язок, спільна праця на засадах партнерства, а також база для оцінки змін у розвитку студента, виявлення його потенціалу, пізнавальних інтересів, специфічних талантів, а також сильних і слабких сторін мислення. Портфолію є корисним безпосередньо тому, хто навчається, оскільки стимулює процес розробки нових ідей, надає інформацію щодо результатів навчання та прогресу, якого зміг досягти студент відповідно до власного потенціалу, а не порівнюючи його з іншими студентами.

На стадії *постнавчання* здійснюється оцінка результатів навчання, що дозволяє проаналізувати ефективність навчання. Така оцінка може скорегувати цілі навчання, визначити зміни у готовності студентів та їх мотивації, відповідності обраних стратегій і, навіть, зробити висновки щодо адекватності проведених оціночних процедур.

На останній стадії моделі викладання портфолію слугуватиме базою для визначення напрямків професійного вдосконалення викладача та подальшого розвитку здібностей студента. На основі аналізу остаточних варіантів портфолію викладач може, поперше, визначити результати, що були одержані після виконання кожного творчого завдання, скорегувати цілі, напрямки подальшого навчання з дисципліни, а також методику її викладання. По-друге, надати рекомендації студенту щодо його індивідуального розвитку: особистісного і соціального зростання (вміння організовуватися, концентруватися на завданнях, ефективно планувати час, працювати в команді та незалежно, поважати права інших та відстоювати власні, ініціативність, ставлення до навчання тощо); навичок мислення (критичність та креативність мислення, здатність створювати власні стратегії прийняття рішень); комунікативних навичок та ін. Таким чином, діяльність викладача орієнтована не просто на висловлювання ставлення, вимірювання і фіксування результатів, а на досягнення ефективності, забезпечення об'єктивності і прозорості як навчання в цілому, так і оціночних процедур.

Отже, впровадження у практику викладання економічних дисциплін процесуального оцінювання та портфолію як сукупності досягнень студента протягом певного навчального періоду, що є основою для контролю та оцінювання успішності навчання, має ряд суттєвих переваг:

- **забезпечує прозорість і відкритість оцінювання** (портфолію є доступним для кожного студента; його складові, розподіл

балів, критерії оцінювання та строки виконання завдань відомі з початком навчального семестру і зафіксовані у Карті самостійної роботи студента);

- **гарантує об'єктивність оцінювання** (викладач контролює та оцінює навчальні досягнення студента, а також прогрес, якого він зміг досягти відповідно до власного потенціалу, а не у порівнянні з іншими студентами);

- **забезпечує справедливість оцінювання** (дозволяє оцінити не тільки кінцевий результат навчання, але й спостерігати за процесом його досягнення);

- **забезпечує більш широкий погляд на оцінку компетентності та досягнень студента** (дозволяє оцінити потенціал, пізнавальні інтереси, специфічні таланти, а також сильні і слабкі сторони мислення);

- **розвиває здібності студентів**, у тому числі інтелектуальні та творчі; причому напрямом їх розвитку легше визначити на основі аналізу портфоліо;

- **стимулює до самовдосконалення та особистісного зростання** (на основі рекомендацій щодо індивідуального розвитку студента).

Застосування портфоліо як інструменту оцінювання поточної успішності навчання має і недоліки. По-перше, це є більш трудомісткою процедурою та вимагає від викладача більше часу, зусиль та знань. По-друге, результати оцінювання за методикою процесуального оцінювання менш точні, оскільки дуже важко розробити об'єктивну кількісну систему підрахунку балів, як при використанні тестів, що в свою чергу знижує показники валідності та надійності. В такому випадку інтерпретація результатів носить певною мірою суб'єктивний характер.

Але, не зважаючи на це, портфоліо дозволяє спрямовувати студентів не на поверхове навчання, основним принципом якого є заучування інформації (а «більш об'єктивні і точні» тести забезпечують оцінювання саме поверхових знань, що значно звужує обсяг засвоєного навчального матеріалу), а на глибинне навчання, яке полягає у розумінні основних понять і принципів дії, а також здатності створювати нові закономірності і стратегії прийняття рішень. А отже, впровадження портфоліо та процесуального оцінювання дозволяє більше уваги приділити не просто процесу оцінювання, а можливостям підвищення ефективності навчання та розвитку незалежної і творчої особистості.